

cognitionis faciunt; hinc ad eam perficiendam: adjuncta præterea memoriæ maxima sunt. Unde earundem utilitas patet.

CAP. II.

DE JUDICIIS ET PROPOSITIONIBVS.

SECTIO I.

DE

JUDICIIS ET PROPOSITIONIBUS IPSIS.

§. IIO.

Conceptus plures vel sibi conveniunt, vel repugnant. Convenientia & disconvenientia sunt conceptuum aliqua relatio. Cognitio immediata relationis istiusmodi conjuncta cum actu mentis eandem dari adfirmantis est *judicium* (6.). Hoc terminis significatum est *propositio*, enunciatio, thesis (ein Satz).

§. III. Conceptus, cui alius convenire, aut repugnare ponitur, est *subjectum*; ille vero, qui alteri convenire, aut repugnare ponitur, est *prædicatum*. Subjectum & prædicatum partes judicii & propositionis *materiales*, & *extrema* dicuntur. Conceptus convenientiæ *copula* (der Ver-

bindungs-begrif) appellatur, estque pars judicii *formalis*.

§. II2. Conceptus absentia alterius conceptus, & terminus eandem signans est negatio (die Verneinung). Hæc dicitur illum conceptum adficere, quem absentem per negationem re-præsentamus.

§. II3. Si negatio adficiat copulam, judicium, & propositio *negativa* sunt. E. g. Materia non est substantia cogitans. Si non adficiat copulam negatio, judicium, & propositio *affirmativa* sunt. E. g. Spiritus est substantia cogitans. Hinc etiam, si negatio adficiat vel subjectum, vel prædicatum, non est propositio negativa, sed affirmativa; ut tamen distinguatur, dicitur *infirma*, affirmativa cryptice (ein versteckt bejahender, nur verneinend scheinender Satz). E. g. Non ulcisci injurias, cum possis, magna virtus est.

§. II4. Ad propositionem non requiritur, ut tres illæ partes (III.) semper explicite ponantur; sufficit, si in illas resolvi possit. E. g. Cogito, quod idem est, ac: ego sum cogitans.

§. II5. Si subjectum propositionis sit terminus significans ideam, propositio *singularis* est (ein einzelner Satz). Si subjectum sit terminus significans notionem, propositio *communis* est (ein gemeiner Satz). Hæc universalis est (ein allgemeiner), si prædicatum de singulis sub subjecto contentis affirmatur, vel negatur; si vero de aliquibus tantum, propositio particularis est (ein be-

son

sonderer Satz). E. g. Alexander Macedo fortitudine bellica excelluit. Homo est mortalis. Homo est philosophus.

§. 116. Adfectio propositionis, ex qua cognosci potest, de quibus prædicatum adfirmetur, aut negetur, est propositionis *quantitas* (die Weite des Satzes). Terminus quantitatem peculiariter indicans est *signum quantitatis*. V. g. Hic, ille, aliquis, omnis, nullus.

§. 117. Propositio, cujus subjectum est terminus communis nullo signo quantitatis adfectus, est *indefinita* (ein Satz von unbezeichneter Weite). Cujus subjectum est signo quantitatis adfectum, est propositio *definita* (von bezeichneter Weite). E. g. Philosophus vir probatus est. Nullus homo effugiet mortem.

§. 118. Propositio, quæ aliam ingreditur tanquam pars partis, est *incidens* (ein eingeschalteter Satz). Hæc etiam *minus principalis* dicitur (ein Nebensatz), & propositio, quam incidens ingreditur, *principalis* (der Hauptsatz). E. g. Sententia docens unicam tantum dari substantiam, quam Spinoza commentus est, est falsa.

§. 119. Propositio constans pluribus principalibus est *composita*, vel *explicite*, ita, ut sine resolutione compositio pateat, vel *implicite*, ita, ut compositio non nisi resolutione detegatur. Hæc dicitur *exponibilis* (ein zu entwickelnder Satz). Propositio non composita simplex est.

§. 120. Propositio composita, quæ pluribus constat aut prædicatis, aut subjectis, aut utrisque simul, & omnia prædicata de omnibus subjectis aut adfirmat, aut negat, est *copulativa* (ein *Verbindungssatz*). Alexander, & Elitus erraverunt. Nec sobrio, nec ebrio ira suppeditat bona consilia.

§. 121. Propositio composita, quæ ex pluribus unum ponendum, reliqua tollenda adfirmat, quin determinet, quæ tollenda, & quid ponendum sit, *disjunctiva* est (ein *Trennungssatz*). Tollenda, & ponendum dicuntur membra *disjunctiva*, aut disjunctiones (*Trennungsglieder*). E. g. Vel anima hominis post mortem superest, vel non superest.

§. 122. Propositio, quæ prædicatum de subjecto sub conditione, per particulam conditionalem expressa, enunciat, *conditionalis*, sive hypothetica est (ein *bedingter Satz*). E. g. Si anima est ens simplex, est incorruptibilis. Pars, quæ complectitur conditionem, *antecedens*, quæ conditionatum, *consequens* est. Propositio, quæ conditionalis non est, est *categorica* (ein *unbedingter Satz*).

§. 123. Propositio, quæ enunciat causam, cur prædicatum subjecto conveniat, *causalis* dicitur. E. g. Alexander, quia se nimium efferebat, suis cœpit esse inimicus.

§. 124. Propositio, quæ enunciat modum, quo prædicatum subjecto convenit, *modalis* est.

Modi

Modi autem hic adferuntur quatuor: *necessè*, *contingens*, *possibile*, *impossibile*. E. g. Mundus contingenter existit. Propositio, quæ modalis non est, dicitur *pura*. Modalis omnis est implicite composita; hinc exponibilis (119.); quales etiam sunt *exclusiva*, *exceptiva*, *comparativa*, *reduplicativa*, &c. E. g. Cæsar solus fuit causa belli civilis. Novit omnia præterquam se. Titus nobilior sensit, quam Vespasianus. Civis, qua civis, bonum commune debet anteponeere privato. Ex his definitiones patent.

§. 125. Prædicata propositionibus, in relatione ad se invicem spectatis, convenientia sunt earundem *qualitates relative* (*Verhältniseigenschaften der Sätze*); & sunt *equipollentia*, *subalternatio*, *oppositio*, *conversio*.

§. 126. Propositiones æquipollentes sunt (*gleichgettende Sätze*), quibus iidem respondent conceptus. E. g. Tranquillitas animi vera ex conscientia recte factorum est, &: conscientia recte factorum veram parit animi tranquillitatem.

§. 127. Propositiones subalternæ (*untereinander geordnete Sätze*) sunt propositiones universalis & particularis eorundem extremorum (III.). E. g. Omnis virtus perficit hominem, &: aliqua virtus perficit hominem. Universalis *subalternans*, particularis *subalternata* audit.

§. 128. Propositiones oppositæ sunt propositiones eorundem extremorum, quarum una affirmans est, altera negans.

§. 129. Propositiones oppositæ, quarum una id accurate dicit, quod requiritur, & sufficit, ut altera sit falsa, *contradictoriæ* sunt (einander widersprechende Sätze); quales sunt duæ singulares, & una universalis, & altera particularis eorundem extremorum, quarum una adfirmans, altera negans est. E. g. Cicero fuit adulator, Cicero non fuit adulator, &: omnis adulator vitandus est, aliquis adulator non est vitandus.

§. 130. Propositiones oppositæ, quarum una plus dicit, quam requiritur, ut altera sit falsa, sunt *contrariæ* (ganz gegen einander laufende Sätze). E. g. Omnis virtus perficit statum hominis, nulla virtus perficit statum hominis.

§. 131. Propositiones particulares, quarum una adfirmat, altera negat idem prædicatum de diversis subjectis, sub eodem tamen termino communi comprehensis, sunt *subcontrariæ* (etwas gegen einander laufende Sätze). E. g. Aliquis homo æstimat virtutem; Aliquis homo non æstimat virtutem. Cum non sint eorundem extremorum omnium, non sunt strictè oppositæ (128.).

§. 132. Si propositio adfirmans in adfirmantem, aut negans in negantem ita transfertur, ut prædicatum primæ fiat subjectum secundæ, & subjectum primæ prædicatum secundæ, habetur *inversio* (die Umkehrung des Satzes). Prior *inversa*, & nova per conversionem orta *convertens* dicitur. E. g. Virtus hominem felicem facit; quod hominem felicem facit, est virtus. Si conversa & convertens ejusdem sint quantitatis (116.), dicitur

icitur *converfio fimplex* (die gleiche); fi non fint
ejusdem quantitatis, dicitur *converfio per accidens*
(die ungleiche Umkehrung).

SECTIO II.

DE

VERITATE JUDICIORUM ET
PROPOSITIONUM.

§. 133.

Iudicium, hinc & propositio, *verum* est, quod
convenientia adfirmat, disconvenientia negat;
falsum, quod negat convenientia, adfirmat dis-
convenientia.

§. 134. In omni iudicio, & propositione
vera datur ratio, ob quam prædicatum subjecto
conveniat, aut disconveniat. Ratio hæc dicitur
judicii & propositionis hypothesis (der Grund des
Urtheils, des Satzes). Ratio vero, ob quam
aliquis iudicat, prædicatum subjecto aut conveni-
re, aut repugnare, est *judicantis hypothesis* (der
Grund des Urtheilenden). Utraque ratio vel est
sufficiens, vel insufficientis: sic in hac: Socrates
fuit vir perfectus, una alterave virtus esset ratio
insufficiens. In omni vera propositione semper
est ratio sufficiens.

§. 135. Hypothesis sufficiens propositionis
semper est nota aliqua subjecti vel necessaria, vel
minus (36. n. 6.); hinc & hypothesis vel necessa-
ria est, scilicet vel essentia, vel essentialis, vel at-
tri-